

Сажко Л.А.

кандидат педагогічних наук

професор кафедри германської філології

Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка

Слободзян Р.Д.

старший викладач кафедри німецької мови

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

***Анотація.** У статті розглядається проблема організації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей в умовах дистанційного навчання. Характеризуються типи взаємодії в курсі дистанційного навчання. Акцентовуються можливості професійного зростання фахівців протягом усього життя. Окреслюються особливості дистанційного навчання.*

***Ключові слова:** дистанційне навчання, іншомовна комунікативна компетентність, іноземна мова професійного спрямування, модель взаємодії.*

***Abstract.** The article considers the problem of organizing the process of developing foreign language communicative competence of non-linguistic students in the conditions of distance learning. The types of interaction in the distance learning course are characterized. The emphasis is made on opportunities for long-life learning as well as professional growth for university graduates. Features of distance learning are outlined.*

***Key words:** distance learning, foreign language communicative competence, foreign language of professional orientation, a model of interact*

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю модернізації системи освіти в Україні, особливо на даному етапі розвитку, який характеризується широким впровадженням дистанційного навчання як у середніх, так і у вищих закладах освіти. Особливу увагу необхідно приділити дистанційному формату в організації навчального процесу з іноземних мов у вишах, адже саме наявність такого фактору дає можливість наблизити рівень вітчизняних освітніх послуг до світових стандартів. У визначеному аспекті формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) студентів немовних вузів в умовах дистанційного навчання стає особливо актуальним, адже вміння студента навчатися і працювати віддалено не лише значно розширюють можливості подальшого професійного зростання, але й підвищують його конкурентноздатність на ринку праці.

Аналіз публікацій. На сучасному етапі розвитку методів навчання значна увага приділяється інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ), серед яких значне місце займає дистанційне навчання. Проблему організації дистанційного навчання досліджують у наш час все більше і більше науковців. Однак необхідно зауважити, що підґрунтя для розробки системи такого навчання було закладено ще у працях таких учених, як С. Архангельський, Ю. Бабанський, С. Гончаренко, Г. Костюк, О. Матюшкін, Є. Полат, Н. Тализіна та ін. Розвідки дослідників сьогодення щодо впровадження новітніх технологій у навчальний процес зробили значний

внесок в осучаснення освітянської галузі (Н. Апатова, О. Андреев, С. Батишев, Я. Глинський, В. Солдаткін та ін.).

Технології дистанційного навчання активно використовуються також і в процесі формування ІКК студентів. Цими питаннями займаються вітчизняні та зарубіжні вчені, серед них О. Корж, Н. Муліна, С. Попадюк, І. Постоленко, Л. Романюк, І. Форостюк, G. Dudeneу, N. Hockly та ін.

Метою статті є визначення особливостей процесу формування ІКК студентів немовних спеціальностей в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дистанційна форма навчання займає сьогодні міцні позиції в освітянській галузі. Така форма дає можливість використовувати різні сучасні технології, що сприяє ефективній реалізації цілей освітніх програм та досягненню високих результатів у підготовці майбутніх фахівців. Розвиток дистанційної освіти в Україні активно підтримується наддержавному рівні, про що свідчать такі документи, як Закон України «Про освіту», «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні», «Положення про дистанційне навчання».

У «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні» дистанційне навчання визначається як сукупність технологій, які дають можливість доставляти студентам або будь-яким особам, які навчаються, основний обсяг матеріалу та забезпечують інтерактивну взаємодію студентів і викладачів під час навчального процесу. Така форма навчання сприяє також організації самостійної роботи студентів [2].

Звернімось також до визначення поняття «дистанційне навчання», яке запропоновано сучасними вченими. Так, О. Андреев окреслює дистанційне навчання як цілеспрямований, організований, інтерактивний процес взаємодії тих, хто вчиться і тих, хто навчає (як між собою, так із засобами навчання); цей процес є інваріантним щодо їхнього розташування у просторі і часі та відбувається у специфічній дидактичній системі, яка містить такі елементи (підсистеми): мету, зміст, учасників (ті, хто навчає, і ті, хто навчається), методи та засоби навчання, матеріально-технічну, фінансово-економічну, нормативно-правову, ідентифікаційно-контрольну, маркетингову базу; принципи дистанційного навчання (відкритості, мотивації, інтерактивності, стартових знань та вмінь, ідентифікації, регламентності) [1].

В. Рибалко називає дистанційну освіту специфічною організацією навчального та педагогічного процесу, за основу якого береться застосування дистанційних, інформаційних та телекомунікаційних технологій [4]. У свою чергу І. Роберт визначає дистанційне навчання як процес інтерактивної взаємодії між студентом, викладачем та інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу, під час якого відбувається передавання знань, формування вмінь і навичок, що здійснюється в умовах реалізації інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [8]. На думку А. Хуторського, дистанційне навчання означає навчання, під час якого учасники процесу, тобто суб'єкти навчання, знаходяться на відстані та здійснюють освітній процес методом використання засобів телекомунікацій [9].

Сьогодні питома вага дистанційного навчання у вищих закладах освіти значно зросла. Формування ІКК також здійснюється в умовах віддаленого навчання, що потребує особливої організації освітнього процесу. Оволодіння іноземною мовою студентами немовних вузів має свою специфіку, яка характеризується професійною спрямованістю. Ця особливість впливає на визначення змісту, засобів, форм навчання. У зв'язку з цим доречно звернутись до моделі взаємодії у курсі дистанційного навчання, яку описує у своєму дослідженні І. Постоленко [6], спираючись на праці американських науковців Мур і Кірзлі [10]. У цій моделі функціонують такі три типи взаємодії:

1) взаємодія «студент-зміст»; 2) взаємодія «студент-викладач»; 3) взаємодія «студент-студент». Розглянемо зазначені типи взаємодії в аспекті формування у студентів немовних вузів відповідного рівня володіння ІКК.

Перший тип взаємодії «студент-зміст» характеризується, перш за все, контентом, який відповідає цілям, визначеним в освітній програмі за певною спеціальністю. Однак при наповненні змісту курсу навчання необхідно орієнтуватись на навчальний матеріал (тексти для формування іншомовної компетентності у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі; мовний та лівгосоціокультурний матеріал; вправи для формування мовних та мовленнєвих компетентностей), який має корелювати зі сферами спілкування майбутніх фахівців. Важливо також надати студенту можливість за допомогою різних завдань, посилань, рекомендацій побудувати власну траєкторію опанування іноземною мовою, що сприятиме реалізації принципу індивідуалізації навчання.

За другим типом взаємодії «студент-викладач» зростає роль викладача як організатора навчальної діяльності студентів. Він проводить заняття, забезпечує правильне та ефективне використання відповідного навчально-методичного матеріалу, надає оперативну допомогу в опануванні цим матеріалом; стимулює діяльність студентів, використовуючи різноманітні прийоми, способи, методи та форми навчання; збагачує матеріал основного курсу додатковою актуальною інформацією, що значно підвищує мотивацію студентської аудиторії. Викладач має змогу проводити групові та індивідуальні заняття, консультації; організовувати самостійну та проектну роботу студентів; також здійснювати поточний, рубіжний та підсумковий контроль. Велику роль в процесі дистанційного навчання відіграє поточний контроль, тому що під час цього виду контролю реалізується основна його функція — функція зворотного зв'язку. Як відомо, зворотний зв'язок діє у напрямку від студента до викладача і від викладача до студента. Викладач, отримуючи інформацію про навчальні досягнення студентів, визначає їхній рівень сформованості мовних та мовленнєвих компетентностей та, за необхідністю, приймає рішення про внесення змін в організацію процесу оволодіння іноземною мовою. Студент, у свою чергу, має змогу здійснити самоаналіз результатів власної навчальної діяльності та планувати особистісний шлях удосконалення рівня володіння ІКК.

У рамках третього типу взаємодії «студент-студент» налаштовується робота в парах та групах із безпосереднім підключенням викладача (наприклад, для

надання консультації) або без нього. Такі форми організації навчання студентів є особливо продуктивними для формування іншомовної компетентності у говорінні. Ефективними можуть бути завдання, спрямовані на обговорення у групах прочитаних та прослуханих текстів, переглянутих відеозаписів актуальною тематикою. Студенти презентують також спільні професійноспрямовані проекти.

Необхідно зауважити, що дистанційне навчання має певні особливості у порівнянні з навчанням у реальному форматі, які необхідно враховувати для досягнення результатів, окреслених в освітній програмі за відповідною спеціальністю. Аналіз досліджень з даної проблеми дає можливість визначити ці особливості таким чином [3; 5; 7]:

- *гнучкість* (можливість для викладача повсякчас удосконалювати зміст курсу дистанційного навчання, доповнювати його новим актуальним навчальним матеріалом; для студента — здійснювати навчання за власним планом у зручний час, розвивати професійні якості, самостійно приймати рішення та рефлексувати);

- *модульність* (організація курсу з чіткою структуризацією начального матеріалу, логічним розподілом практичних та контрольних завдань);

- *вмотивованість* (підвищення мотивації, активності та креативності студентів у процесі оволодіння іноземною мовою як засобом професійного спілкування);

- *індивідуальна спрямованість* (можливість для студента визначити свою особистісну модель опанування навчальним матеріалом; використовувати для підготовки не лише завдання, запропоновані викладачем, але й знайдену в Інтернет-ресурсах професійно значущу для нього інформацію);

- *інтерактивність* (використання різних форм дистанційного навчання з метою організації парної та групової роботи студентів, що сприяє формуванню та удосконаленню відповідного рівня ІКК);

- *технологічність* (застосування у навчальному процесі нових ІКТ, які дають можливість створити сучасне освітнє середовище);

- *мобільність* (можливість працювати у дистанційному курсі з будь-якого місця і на будь-якій відстані, використовувати при цьому різні сучасні електронні пристрої);

- *розширення функцій викладача* (оволодіння новими ІКТ, укладання та коригування дистанційних курсів, надання індивідуальних та групових консультацій студентам щодо роботи в рамках дистанційного навчання).

Висновки. Дистанційне навчання стає невід'ємною частиною освітнього простору, особливе місце в якому займає процес оволодіння іноземною мовою. Здатність до іншомовного спілкування на професійному рівні є обов'язковою умовою підготовки сучасних фахівців для розширення їхніх можливостей на ринку праці. У зв'язку з цим формування ІКК студентів немовних спеціальностей набуває особливої актуальності. Дистанційний формат навчання завдяки низці особливостей дає можливість інтенсифікувати цей процес, наблизити його до індивідуальних потреб студентів, побудувати власну траєкторію навчальної діяльності, а також

удосконалювати професійні вміння протягом всього життя.

Список використаних джерел

1. Андреев А.А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 — теория и методика обучения (создание и использование средств обучения). Москва, 1999. — 306 с. URL: <https://www.dissercat.com/content/didakticheskie-osnovy-distantionnogo-obucheniya-v-vysshikh-uchebnykh-zavedeniyakh> (дата звернення: 19.04.2021).
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні: Постанова від 20 грудня 2000. URL: <http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/> (дата звернення 19.04.2021).
3. Корж О.Ю., Романюк Л.В. Особливості дистанційного навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей. Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень. // Матеріали міжнар. наук. конференції. Т. 2. 10.04.2020. Луцьк, 2020. С. 98-99. URL: <https://doi.org/10.36074/10.04.2020.v2.19> (дата звернення 20.04.2021).
4. Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: навч. посібник — Х: НТУ «ХПШ», «Торсінг», 2002. — 320 с.
5. Олійник О.В. Інноваційні технології дистанційного навчання іноземної мови для студентів немовних ВНЗ. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди. — 2014. Вип. 38. — С. 238–246.
6. Постоленко І. Навчання іноземних мов дистанційно: інтеграційний аспект. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. — №9, Ч.2. — С. 54–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9%282%29_9 (дата звернення 20.04.2021).
7. Прибилова В. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. Проблеми сучасної освіти, (4). Retrieved із <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/8791> (дата звернення 21.04.2021).
8. Роберт И.В. Теория и методика информатизации образования (психолого- педагогический и технологический аспекты). 2014. 398 с. [Электронный ресурс] — Режим доступа: <https://docplayer.ru/30279183-Teoriya-i-metodika-informatizacii-obrazovaniya.html>
9. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения. СПб.: Питер, 2004. — 541 с.
10. Moore M. Distance Education: A systems view / M. Moore, G. Kearsley. — Belmont, CA.: Wadsworth, 1996. — 129 с.